

A fenntarthatóság társadalmi vetületei az Európai Kulturális Főváros projektben

A tanulmány azt vizsgálja, hogy miként lehet a fenntarthatóság társadalmi vetületét (helyi lakosság, helyi társadalom, kiemelten a fiatal generáció, a diákok bevonása) városi desztinációkban fejleszteni, konkrétan azokban a városokban, melyek Európa Kulturális Főváros (továbbiakban EKF) címmel rendelkeznek. A téma aktualitását az adja, hogy Veszprém 2017-ben indulni szándékozik a 2023-as EKF címért, amely a helyi lakosság bevonását és a fenntarthatóságot kiemelten kezeli a versenyző települések között. A kutatás során több EKF település (Graz, Maribor, Kassa, Riga, Wrocław és Rijeka) korábbi tapasztalátát, jó gyakorlatát vagy megvalósítandó pályázati anyagát tekintetem át.

A fenntarthatóság, a fenntartható fejlődés és fenntartható turizmus fogalma, valamint társadalmi vetületei

A fenntarthatóságot, mint fogalmat többféleképpen írhatjuk körül, sokféleképpen értelmezhetjük. A 20. század második feléig kell visszanyúlni, ha ennek a kifejezésnek a gyökereit kutatjuk. Az 50-es, 60-as években már éles társadalmi viták alakultak ki Európában és Észak-Amerikában az *emberi tevékenységnek a környezetre gyakorolt hatásáról*.

A fenntarthatóság fogalmát *globális szinten* az Egyesült Nemzetek Szervezete (továbbiakban ENSZ) 1972-ben Stockholmban az Emberi Környezetről elnevezésű konferencián kezdte el boncolgatni a mai értelemben vett *fenntarthatóság* kérdését. Kulcsfontosságú eredmény, hogy nemzetközi szinten elfogadottá vált a gazdasági fejlődés és a környezetvédelem közötti kölcsönhatás gondolata. A konferencián a szegényebb országok a náluk jelenlévő szegénységgel magyarázták környezetkárosító

tevékenységüket, míg a gazdagabb országok már hozzászórtak ahhoz, hogy a gyors fejlődés együtt jár a környezeti rombolással. A két fél végül megállapodásra jutott, miszerint az ipari fejlődésre szükség van, ám az ezzel járó környezetszennyezés túlzó méreteket ölt. Ennek egyik folyamodványaként *június 5-ét a Környezetvédelem Világnapjának* nevezték és kidolgozták az első világméretű programot, amelyben lefektették a környezetvédelem alapelveit és elfogadtak egy nyilatkozatot a nemzetközi feladatokról.

Az UNESCO definíciója (2002) szerint a fenntartható fejlődés a tágan értelmezett életminőség javulását szolgálja, ezért a szociális jólét elérését, megtartását elősegítő gazdasági fejlődéssel együtt kell érvényesülnie a *szociális igazságosságnak* és az *esélyegyenlőségnek*, valamint a *természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodásnak*. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a természeti környezet eltartó-képességével összhangban lehet csak a társadalom reális szükségleteinek a kielégítéséről gondoskodni, a környezet eltartó képessége egyben az igények kielégítésének korlátja is. A gazdaság azokat az erőforrásokat használja, amelyeket a társadalom és a környezet állít elő és termel újra, a jólétet biztosító hosszú távú fejlődés érdekében tehát kulcsfontosságú ezen újratermelő folyamat fenntarthatóságának biztosítása.

A meghatározás konkrétumokat is tartalmaz a *társadalmi pillér* irányában. Eszerint „a *társadalmat* kell úgy igazgatnia, hogy *annak életminősége a változó környezetben hosszú távon is biztosított legyen*. A fenntartható társadalomnak a külső feltételekhez a belső, társadalmi feltételek helyes megválasztásával kell alkalmazkodnia. A fenntartható társadalom legfontosabb ismérvei, együttesen szükséges alapvető követelményei:

- *szociális igazságosság*, amelynek az alapja a lehetőségekhez való hozzáférés esélyegyenlőségének biztosítása, és a társadalmi terhekből való közös részesedés; az *életminőség folytonos javítására* való törekvés;
- a természeti erőforrások fenntartó használata, amelynek megvalósításához a társadalom kör-

nyezet-tudatos és környezet-etikus magatartása szükséges;

– a környezetminőség megőrzése.

Az életminőség magában foglalja az *egészséget* - a teljes testi, lelki és szociális jólétet -, s ehhez kapcsolódóan az *anyagilag jólétet*, az *egészséges környezeti* feltételeket, a demokratikus jogokat, a biztonságot, a mindenki számára elérhető *oktatást* stb!.”

Fenntartható turizmus

Az UNWTO (United Nations World Tourism Organization; továbbiakban UNWTO) így definiálta a *fenntartható turizmust*: „A fenntartható turisztikai fejlesztés egyrészt kielégíti a jelenlegi turisták és fogadó területek szükségleteit, másrészt védelmezi és növeli a jövő lehetőségeit. Az elképzelések szerint lehetővé teszi az erőforrások olyan módon történő menedzselését, hogy miközben az emberiség kielégítheti gazdasági, társadalmi és esztétikai igényeit, ugyanakkor megőrizheti az alapvető ökológiai folyamatokat, a biológiai változatosságot és az életet fenntartó rendszereket, valamint a különböző népek és csoportok kulturális integritását” (UNEP and UNWTO, 2005:11-12).

A fenntartható turizmus elméletét a „Tourism in The Year 2100” (Turizmus 2100-ban) című WTO-kiadvány így magyarázza: „Az ellenőrzött keretek között tartható turizmus kielégíti a jelenkor turistáinak és fogadóhelyeinek igényeit, de mindeközben megőrzi a jövő nemzedékek számára a már meglévő lehetőségeket, illetve bővíteni próbálja azok körét. A turizmusnak ez a formája egy fejlődési folyamat eredménye, mely az erőforrásokat irányított módon úgy használja fel a gazdasági, szociális és esztétikai igények kielégítésére, hogy eközben a kulturális értékek teljessége, az alapvető gazdasági-ökológiai folyamatok, a biológiai sokféleség és a földi élet fenntartásához szükséges rendszerek nem sérülnek.”

A fenntartható turizmus *fejlődési irányelvei* és *vezetési technikái* mind-mind jól beilleszthetők a turizmus bármelyik *formájába* (kulturális turizmus, rendezvényturizmus, ökoturizmus, aktív turizmus), illetőleg bármely *típusú* (városi vagy rurális) desztinációba. Összességében a fenntartható turizmusnak:

– Optimálisan kell felhasználnia a természeti erőforrásokat a turizmus fejlődéséhez, az

alapvető ökológia folyamatok fenntartásához, illetve megvédeni a természeti örökségeket és a biológiai sokféleséget.

– Tisztelni a *fogadó közösségek szociokulturális hitelességét*, megőrizni az épített és élő kulturális örökséget és a *tradicionális értékeket*, valamint hozzájárulni az interkulturális toleranciájukhoz.

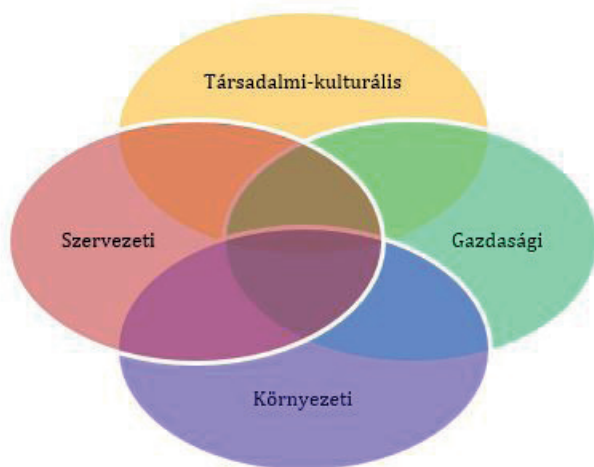
– Biztosítani kell az életképes, hosszú távú gazdasági folyamatokat, szétosztani a társadalmi-gazdasági előnyöket minden résztvevő számára méltányosan, beleértve a stabil foglalkoztatást, a tartós jövedelmet és a szociális ellátásokat a fogadó közösségeknek és hozzájárulni a szegénység enyhítéséhez.

A fenntartható turizmus fejlődéséhez szükség van *tájékozott résztvevőkre minden téren*, ahogy erős politikai vezetésre is, ami biztosítja a *széles részvételt és együttműködést*. A fenntartható turizmus elérése folyamatos munkán és állandó megfigyelésen alapul, hogy szükség esetén megelőző és/vagy korrigáló intézkedéseket lehessen hozni. A fenntartható turizmusnak magas szinten kell tartania a turisták elégedettségét és jelentőségteljes tapasztalatait, növelni a tudatosságukat fenntarthatósági kérdéseket illetően és népszerűsíteni a fenntarthatósági szokásokat (Groth, 2000).

A fenntartható turizmus fejlesztése – véleményünk szerint – négy elem harmóniáját (1. ábra), kölcsönhatását feltételezi, melyek a *gazdaság, a környezet, a társadalmi-kulturális* mellett a *szervezeti* aspektus (Lőrincz, 2016).

Az UNWTO XII. Közgyűlése 1999. október 1-jén Santiago de Chilében fogadta el a Turizmus Globális Etikai Kódexét², amely kulcsfontosságú és újszerű dokumentum volt a fenntartható turizmus témakörében. A Kódex 3. cikke alapján a *turizmus fenntartható fejlődés tényezője*. A Kódex kihangsúlyozza, hogy a felelősségteljes turizmus egyik alapfeltétele a különböző kultúrájú emberek közötti *kölcsönös tisztelet*, amely természetesen vonatkozik arra is, hogy turistaként tiszteletben tartjuk és elfogadjuk a helyi népet, az őslakosság hagyományait és szokásait, és ezzel összhangban viselkedünk az utazásunk során. Tájékozódunk kell az életstílusukról ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjunk, a helyiek pedig barátságosan és vendégszerető módon fogadjanak. Ebben kiemelendő, hogy nekünk utazók-

1. Ábra: A fenntartható turizmus elemei

Forrás: saját szerkesztés

nek kell idomulni az adott ország kultúrájához, nem pedig fordítva, hisz mi vagyunk vendégek az ő lakóhelyükön. Ez egy kölcsönös bizalom alapuló kapcsolat a turisták és a helyiek között. Ha viselkedésünkkel nem sértjük meg a helyiek szokásait, akkor jogosan várjuk el a helyi hatóságoktól, hogy megfelelő információkkal segítsenek és minden tőlük telhetőt megtegyenek a biztonságunk érdekében.

Kiemelten foglalkozik a Kódex a *természeti környezet megóvásával*. A fenntarthatóság érdekében olyan újításokat kell véghezvinni, amelyek kímélik a környezetet és minimálisan csökkentik a káros hatásokat. Egyes veszélyeztetett területeken - mint a sarkvidékek vagy az esőerdők - korlátozásokat kell bevezetniük a turisztikai hatóságoknak, szakembereknek. A különböző indikátorok segítenek a helyes korlátok bevezetésében.

A fenntarthatóság (Környezet és Fejlődés Világbizottság által ajánlott) alapelvei között több szempont foglalkozik a helyi társadalom, a helyi közösségek szerepével. A fenntartható fejlődés alapelvei között kiemelten mutatjuk be a társadalmi-kulturális elveket:

- Alapvető emberi jog. Minden emberi lénynek joga van az egészségét és jólétét biztosító környezetben élni.
- Nemzedékek közti egyenlőség. A környeze-

tet és a természeti erőforrásokat mind a jelen, mind a jövő nemzedékek javára kell megőrizni és használni.

- Védelem és fenntartó használat (ökoszisztémák és ökológiai folyamatok).
- Előzetes tájékoztatás (a tervezett tevékenységben érintetteknek), hozzáférhetőség és méltó eljárás.
- Harmonikus fejlesztés és segítség.

Az ember életminőségének javítása.

Az UNWTO felelős turizmusról³ szóló kiadványában további utazókhoz intézett ajánlásokat, intelmeket találunk, mely alapján a turista tiszta képet kap arról, hogy miként kell felelősségteljes módon utazni, ezáltal óvni a természeti és társadalmi környezetet. A legfontosabb ajánlásokat a 2. ábra mutatja.

Európa Kulturális Főváros (EKF) program

Az Európai Unió a görög kultuszminiszter, Melina Mercouri kezdeményezésére 1985-ben indította útjára az *Európa Kulturális Városa* programot, melynek célja a kulturális örökség sokszínűségének megőrzése, az európai népek egymáshoz való közeledésének elősegítése volt egymás kultúrájának megismerésén keresztül. Az Európa Kulturális Fővárosa projekt az Európai Unió egyik legsikeresebb kezdeményezésének tekinthető: az elmúlt évtizedek során bebizonyosodott, hogy a kulturális élet élénkítése, a gaz-

2. ábra: Az UNWTO ajánlásai a felelős turizmusról – társadalmi fenntarthatóságról

Forrás: UNWTO

daság- és városfejlesztés mellett az eseménynek jelentős turisztikai szerepe is lehet a részt vevő városokban. 1999-ig minden évben egyetlen város élvezte Európa figyelmét, majd az ezredfordulón egyszerre kilenc város kapta meg az *1999-ben Európa Kulturális Fővárosává* átkeresztelt rangot.

2005-ben – az Európai Unió 2004-es bővítésére reagálva – egy *rotációs rendszer* lépett életbe: 2009-től a már kiválasztott tagállamok városai mellé minden évben egy újonnan csatlakozott ország városa is megkaphatta a megtisztelő címet. Így Németország mellett Magyarország egyik városa reménykedhetett abban, hogy 2010-ben Európa Kulturális Fővárosává válhatott⁴ - Pécs kapta meg ezt a lehetőséget.

A *2023-as EKF pályázattal* (Magyarország és az Egyesült Királyság jelöl egy-egy települést) kapcsolatban az Európai Bizottság összeállította a *követelményrendszerét* (3. sz. melléklet), illetőleg hazánkban több előkészítő esemény is zajlott. A 2023-as magyarországi pályázat ún. nemzeti hatósága az Emberi Erőforrások Minisztériuma, amely az Európai Bizottsággal együttműködésben koordinálja és szervezi a pályázattal kapcsolatos folyamatot⁵. Maga a végső döntés 2018 nyarán lesz, nagyjából öt évvel a konkrét EKF projekt előtt.

A pályázati követelményrendszer nagy hangsúlyt fektet a *helyi lakosság, a civil társadalom bevonására* nemcsak a pályázat előkészítésébe, hanem az Európa kulturális fővárosa kezdeményezés végrehajtásába. Kitér a *közösségfejlesztés, a nevelés és oktatás* hangsúlyozására, valamint külön nevesíti az új és *fenntartható lehetőségeket*

kialakítását a *polgárok széles rétegei* (fiatalok, a társadalom peremére szorult és a hátrányos helyzetű emberek, a kisebbségek, a fogyatékkal élő személyek és időskorúak) számára.

EKF esettanulmányok a társadalmi fenntarthatóság és helyi közösségek szemszögéből

A következőkben az Európa Kulturális Fővárosok projektjeit tekintjük át a helyi közösségek és a társadalmi fenntarthatóság szemszögéből. A másodlagos (konferencia, kutatási jelentés, tanulmányok) források az eddigi EKF városok tapasztalatainak, jó gyakorlatainak bemutatását szolgálják.

Graz

Graz (2003) alapkonceptiója a kultúra fontosságának hangsúlyozásán és fogalmának, jelentőségének újragondolásán alapult. A projekt turisztika sikere vitathatatlan volt: 10 hónap alatt 28%-kal nőtt a városban regisztrált vendégek száma (2,5 millióan érkeztek ide), és jelentős látogatószám növekedést (22 millió) mértek a hivatalos honlap látogatók között. Graz város vezetői mindamelllett a projekt legnagyobb sikerének azt tartották – és ebben ragadható meg leginkább az EKF szellemisége -, hogy *megváltozott a város lakóinak saját életterükhöz, városukhoz való viszonya*, átalakult a Graz, mint lakóhely megítélése és jelentősége (Csekő – Mesterházy - Zongor, 2004).

Maribor

2012-ben Európa Kulturális Fővárosa Maribor volt, melynek kapcsán a szlovén város lehetőséget kapott arra, hogy széles körben mutassa be kulturális tevékenységét és fejlesztéseit. Maribor programjának középpontjában a Dráva folyó állt – a városfejlesztés a régi városközpontot és a folyó belvárosban végighúzóódó partszakaszait érintette. A város történetében a folyó és környéke meghatározó átalakításon nem esett még át; most először kezelték összefüggő egészként a területet. Ezen túl Maribor legfőbb terve az volt, hogy Kelet-Szlovénia központja legyen. A projekt a megvalósítás szakaszában jelentős pénzügyi és politikai instabilitással küzdött, ezért az eredeti terveket újra kellett gondolni. Az előkészületek és a szervezés során három fő célja volt a szervezőknek:

– amennyire csak lehet, megmozgassák a helyi lakosságot és bevonják őket a programokba;

– odavonzzák a többi szlovént is, mert eddig Maribor inkább csak természeti szépségeiről és hegyeiről volt híres, de kevesen jártak oda Szlovénia egyéb részeiből;

– a külföldieket illetően főleg a szomszédokra, Horvátországra, Magyarországra és Ausztriára koncentráltak.

Számos olyan helyszínt tettek élővé, ami előtte üresen állt, vagy nem töltötte be funkcióját, mint például a régi bérházak hátsó és belső udvara. Ezek eddig parkolók, vagy lomtárak voltak, most irodalmi estek és beszélgetések helyszíneit (Szabó, 2016).

A projekt tapasztalatait a közelmúltban az „Esély a fiataloknak” című lendvai konferencián mutatták be (Fehérvölgyi, 2016). Ezek alapján elmondható, hogy a maribori szervezőcsapat már tapasztalta azt a felfogásbeli változást Európai Bizottságban, hogy az Európa Kulturális Főváros címmel már nem feltétlenül nagy, híres és ismert városokat akarnak ünnepelni, hanem akár kevés kulturális adottsággal rendelkező, de *jó tervet, jövőbeli koncepciót kidolgozó városokat* akarnak felhelyezni a térképre.

Mariborban 2010 őszén már azt gondolták, hogy a pénzügyi instabilitás és a kormányzati és városi politikai támogatás hiánya miatt kudarcba fullad a projekt. A projektcsapat vezetője utólag is nagy hibának tartja, hogy egy hagyományos közintézetet alapítottak a projektre, véleménye szerint inkább egy rugalmasan reagálni tudó ügynökség lett volna a legjobb választás. A 2010-es politikai változások miatt újragondolták a tartalmat is, hiszen például a nagy kiállítások, koncertek megszervezésére már kevés volt az idő, de 25 programcsomagot dolgoztak át és elsősorban a helyi lakosok, és a Maribori Egyetem lelkesedésére építettek – hihetetlen civil mozgósításra került sor. Nem voltak sztárok, tűzijátékok, nagy építkezések, de világszínvonalú gondolkodókat, művészeket és intellektüeleket hívtak meg: a helyi értékekre és a kreativitásra építettek. Fontos része volt a maribori EKF projektnek, hogy a kultúra≠művészet, így például kialakították a helyi növények tárházát vagy építettek a város mitológiájára. Összességében sikernek könyvelhető el az öt szlovén partnerváros (Muraszombat, Ptuj, Novo Mesto, Slovenj Gradec, Velenje) programjának beintegrálása a projektbe, illetve több el-

kezdt projekt folytatódott, a közönség számára látogatható épületek továbbra is nyitva vannak, valamint a *helyi identitás és kohézió nőtt*.

Kassa

2013-ban a szlovákiai Kassa (a franciaországi Marseilles városával karöltve) töltötte be Európa Kulturális Fővárosának megtisztelő szerepét. Kassa 250 ezer lakosa és fontos ipari szerepe mellett – Pozsonyt követően – az ország második jelentősebb szellemi műhelye is. Jelen esettanulmány szempontjából érdekes, hogy Pécs után egy másik olyan város kapott bemutatkozási lehetőséget Európa és a világ többi része felé, amely jelentős magyar kulturális örökséggel (például Márai Sándor) rendelkezik.

A programsorozat jelentős *társadalmi problémákat* is felszínre hozott: Szlovákia legnagyobb roma közössége él a városban, akiknek nagy része a szegregált Lunik IX lakótelepen él igencsak mostoha körülmények között. Az EKF kapcsán több projekt is elindult a romák integrálását célozva, illetve profi zenészek, színészek és a média szereplőinek köszönhetően kiállítás, színdarab és zenei fesztivál is szerveződött a roma kultúra és a közösség értékeinek bemutatására.

A projekt kapcsán megjelent a *Kassa 2013 – alternatív történeti útikönyv*, amely fiatal magyar és szlovák történészek munkája (a magyar kisebbség jelenleg kb. 2,6%). Az útikönyv város történetén keresztül próbálja meg bemutatni a városba látogató turistáknak, hogy kik voltak és kik jelenleg a kassaiak; mit jelentett Kassán élni az egyes korokban; hogyan alakították a várost a benne élő különféle közösségek, illetőleg a mai Kassán sétálva ennek milyen nyomai fedezhetők fel (Zsár, 2013).

Riga

2014-ben – a svéd Umeå mellett – *Lettország fővárosa* viselte az Európa Kulturális Fővárosa címet. A program hatalmas élőláncos könyvtárköltöztetéssel, Wagner-operával és tűzijátékkal vette kezdetét Rigában. A kulturális főváros programjában fontos szerepet töltött be a könyv és a könyvnyomtatás: a rendezvénysorozat nyitásként Rigában helyiek és idelátogatók alkotak élőláncot, és kézzel-kézre adva költöztették a nemzeti könyvtárak köteteinek egy részét a most megnyíló, „Fény kastélyának” nevezett új, nemzeti könyvtárba. Az élőláncban a zord időjárás el-

lenére több mint 14 000 önkéntes vett részt. Ezzel a rendezvénnyel emléket állítottak a balti államok 1989-ben alkotott több mint hatszáz kilométeres láncának is, amelyben Észtországtól Litvániáig több százezer balti tüntetett békésen országuk függetlenségéért.

Maga a Riga 2014 projekt hat fő téma köré építette a programsorozatot, melyek közül az ún. Utca Térkép (Road Map) fókuszált leginkább a *helyi lakosság és közösség megszólítására, bevónására*. A koncepció szerint a kultúrát olyan tereken és udvarokban, ipari körzetekben is megjelenítették, ahol a *társadalom peremén élőket* is el tudták érni. Ügyeltek a hozzáférhetőség kérdéskörére is: a rigai programok 63%-át tették ingyenessé. A kommunikáció hatékonyságát fokozta, hogy a *közszolgálati televízió és rádió* rendszeresen bemutatta a különböző kulturális programokat, melyek az utcaművészettől a történelmi sétákon keresztül a pop up kultúráig széles érdeklődésre tartottak számot. A Riga 2014-ről szóló jelentés alapján kritikaként elmondható, hogy a projekt kevésbé foglalkozott a fogyatékkal élők csoportjával (Fox – Rampton, 2015).

Wroclaw

Ezzel szemben a lengyel Wroclaw (2016) azért pályázott az Európai Kulturális Főváros címre, „mert el akarnak mesélni egy történetet” – írják bemutatkozó oldalukon (<http://www.wroclaw2016.pl/about-ecoc>). Egy történetet, ami szokatlan, tragikus és megindító. Megannyi évnvi jólét és fejlődés után elképzelhetetlen mértékű katasztrófa történt: a második világháború porig rombolta a várost – fizikai és szellemi értelemben egyaránt. Elvesztették azokat a polgáraikat, akik generációk óta építették a várost, és helyettük újak jöttek, akik idegenek voltak a környéken. Erről a pontról kellett továbblépniük, újraépíteniük a várost, elfogadni, hogy a lengyel, a német és a zsidó örökségek egyaránt Wroclaw kultúrájának fontos színei. Bemutatkozásukban azt írják, mára egy *nyitott, elfogadó, virágzó várost építettek*, és szeretnék megmutatni a világnak, hogy a legsötétebb gödörből is mindig van kiút, hogy a romokból és emberi tragédiákból új élet sarjad (vehir, 2016).

Rijeka

Rijeka 2020-ban „A különbözőség kikötője” (Port of diversity) című projektjével nyerte el 2014-ben az EKF szervezési jogát. A projektterv nagyságát és egyediségét mutatja, hogy Rijeka tíz pályázó horvát város közül tudott nyerni, akik között több kulturális „nagyágyú” is volt, mint például Eszék, Dubrovnik, Pula, hozzájuk képest Rijeka „csak” egy kikötőváros. Rijekában már a tervezési szakaszban is építettek a helyiek bevonására, kreativitására és lelkesedésére, például az ötletpályázatok beemelésével – összességében az EKF projekt szempontjából a *közösségi kohézió* az elsődleges cél. Rijekában a Genius Loci az ún. „post-war immigration”, egy olyan többnyelvű és többvallású város, amely számos történelmi emlékekkel is rendelkezik, például itt alakult meg az első jugoszláv punk zenekar, itt nyílt meg az első jugoszláv diszkó. A rijekai koncepció hét kiemelt kezdeményezésre épít, amelyekhez több szempontból is kapcsolódnak a rijekai értékek, úgy mint a víz, a migráció és a munka.

Az Európai Bizottságot sikerült arról meggyőzni, hogy a nyitó rendezvény ne egy új program, hanem a már nagy hagyományokkal bíró Rijekai Karnevál legyen.

Összefoglalás és javaslatok

A primer kutatás és a másodlagos adatok feldolgozása során egyértelművé vált: társadalmi támogatottság és társadalmi fenntarthatóság hiányában az Európai Kulturális Főváros cím tartalom nélküli szlogen marad, a jövőre nézve sok esetben adóssággal megspékelve. Az EKF pályázatok sikere sokban múlik a *célkitűzések pontos megfogalmazásán*. A jó gyakorlatok alapján elmondható, hogy a sikeres pályázó települések a politikai lobby és megosztottság helyett a *társadalmi együttműködés erősítését* és következetes megvalósítását tűzték ki célul.

A szakemberek a helyi lakosság bevonását, a közösségek szerepének hangsúlyozását a projekt kialakítás kezdetétől egészen a megvalósításig lényegesnek tartják. Az önkéntesség, a civil ötletek mellett egyértelművé vált, hogy a helyiek azokat a fejlesztéseket, programokat fogják a jö-

3. ábra: A Rijeka 2020 pályázat központi koncepciója

Forrás: Fehérvölgyi, 2016

vőben is fenntartani, amelyeket *támogatnak, szeretnek, magukénak érzik és büszkék rá.*

Érdeemes gondolni a *projektív utáni időszakra* is, az országon belüli (városok közötti) versengést pedig *együttműködéssé* formálni. Erre egy máig aktuális felvetést is találtunk: a pécsi győzelem – Pécs2010, „Határtalan város” pályázat – kihirdetése után Takáts József javasolta, hogy a kulturális bizottság kezdeményezze a pályázatban részt vett többi város felé egy olyan munkacsoport létrehozását, mely a *kulturális decentralizáció feltételeinek* kidolgozásával foglalkozik. A címért versengő magyar városok tervbe vett együttműködéséből 2010-re annyi maradt, hogy a Padok és városok sétánya részprogram keretében a hat vesztes város egy-egy művésze készíthet képzőművészeti igényű padokat Pécsre (Pilkhoffer, 2010).

Elengedhetetlen a *városi szereplők, érintettek és érdekelték tényleges* összefogása. Az egyetemmel rendelkező települések esetén – a tapasztalatok egyértelműen ezt mutatják – *szükséges a városi önkormányzat és az egyetem közti intézményes kapcsolattartás hatékonyságát javítani* a programok szervezése, a programötletek kidolgozása és a (helyi) közönségszervezés okán is.

Az előzőekben láthattuk, hogy az EKF projektek esetén már a pályázati anyag elkészítésekor is szükség van a programban részt vevő település részéről egy *világos stratégia és célkitűzés bemutatására*, melyet a bíráló bizottság értékelt, illetve a projekt végén elemzést készített. Zárógondolatként kijelenthető, hogy az EKF projektek vizsgálata során bizonyítást nyert az a gondolat, miszerint *társadalmi támogatottság és fenntarthatóság hiányában nincs sikeres városfejlesztés.*

LŐRINCZ KATALIN

Felhasznált irodalom

A „Határozat” – a 445/2014/EU határozat az Európa kulturális fővárosai kezdeményezés 2020-2033. évekre szóló uniós fellépésének létrehozásáról <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32014D0445>

Brundtland, G. H. et al., (1987): Közös Jövők. Mezőgazdasági Kiadó, szerk.: Persányi M., 1988

Bulla, M. -Faragó T., Nathon I. (szerk.), (1992): Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciája: tények és adatok. ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia Magyar Nemzeti Bizottság, Budapest

Elemzések, értékelések, tanulmányok, jelentések az EKF városokról http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitalculture_en.htm

Fox, T. – Rampton, J. (2015): Ex-post Evaluation of European Capital of Culture. Final report. European Union.

Groth, A. (2000): Sustainable tourism and the environment, *Connect*, 25 (1), pp. 1-2.

Hontelez, J.; Molin, K., (2001): Az Európai Unió elkötelezettsége a fenntartható fejlődésért. Magyar nyelvű kiadása: Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest

Hudec, O.–Dzupka, P. (2014): Culture-led Regeneration Through the Young Generation: Košice as the European Capital of Culture. *European Urban and Regional Studies*. doi: 10.1177/0969776414528724.

Hughes, H. L. (2003): European Capital of Culture and its Significance for Tourism and Culture: The Case of Krakow 2000. *International Journal of Arts Management*. 5(3). pp. 12–23.

Láng I., (2001): Stockholm - Rió - Johannesburg: Lesz-e új a Nap alatt a környezetvédelemben? *Magyar Tudomány*, 2001, 1415-1422

Lőrincz, K. (2016): Miért jó Kőszegen élni? A helyi lakosság bevonása a fenntartható turizmusfejlesztésbe. In: Miszlivetz, F. (szerk.): Kisvárosok reneszánsza. A kőszegi példa. Savaria University Press – Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete, Szombathely – Kőszeg. pp. 365-390-62

Palmer, R.–Richards, G.–Dodd, D. (Eds.) (2012): *European Cultural Capital Report 4*. ATLAS, Arnhem.

Pályázni készülő városok kézikönyve http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitalculture_en.htm

Steiner, L.–Frey, B.–Hotz, S. (2014): European Capitals of Culture and Life Satisfaction. *Urban Studies*. March 5, 2014. doi: 10.1177/0042098014524609.

Szabó, Á. (2016): Kevés pénzből, de ébredszik Maribor. <http://www.origo.hu/kultura/20120808-maribor-europa-kulturalisfovarosa-2012-helyszini-riport.html>

UNESCO (2002): <http://www.unesco.hu/termeszettudomany/fenntarthato-fejlodesre/fenntarthato-fejlodes-091214>

UNWTO:http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/hungary_1.pdf)

UNWTO:<http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/responsibletouristbrochureen.pdf>

Zsár, V. (2015): Európa Kulturális Fővárosa 2013-ban Košice, és nem Kassa. http://kitekinto.hu/karpat-medence/2013/01/02/europa_kulturalis_fvarosa_2013-ban_koice_es_nem_kassa

Jegyzetek

1. <http://www.unesco.hu/termeszettudomany/fenntarthato-fejlodesre/fenntarthato-fejlodes-091214>

2. http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/hungary_1.pdf

3. <http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/responsibletouristbrochureen.pdf>

4. Kultúrpoint Iroda: http://www.kulturpoint.hu/eu_kult_fov.php

5. Az EKF 2023 programmal, a pályázati eljárás minden részletével és háttér információkkal hamarosan kormányzati EKF-honlap indul le, melynek elérhetősége: kulturalisfovaros.kormany.hu